

SILVO ŠINKOVEC

VZGOJNI NAČRT V ŠOLI

SPODBUJANJE CELOSTNEGA RAZVOJA
OSEBNOSTI UČENCEV

DODATEK

Priporočila *Direktorata za vrtce in šole Republike Slovenije*
o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta
osnovne šole

ZALOŽNIŠTVO JUTRO
INŠTITUT FRANCA PEDIČKA

7.2.3	<i>Povezovati vzgojni načrt in smoter spodbujanje celostnega razvoja osebnosti.</i>	194
7.2.4	<i>Opolnomočiti starše za kakovostno vzgojno delo</i>	196
7.2.5	<i>Opolnomočiti učitelje za kakovostno vzgojno delo</i>	197
7.3	<i>Nova raziskovalna vprašanja za razvoj vzgojnega načrta.</i>	197
7.3.1	<i>Spoštovanje in samospoštovanje kot pomembna raziskovalna tema</i>	198
7.3.2	<i>Raziskave s področja pomena celostnega razvoja osebnosti</i>	198
7.3.3	<i>Oblikovanje pedagoških konceptov za šolsko rabo</i>	199
7.3.4	<i>Razvijanje teorije vzgoje za vrednote.</i>	199
Literatura in viri		201
Recenzija		213

DODATEK

Priporočila Direktorata za vrtce in šole Republike Slovenije o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole	215
--	-----

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Ključni razlogi za in proti zakonskemu določilu o vzgojnem načrtu	24
Preglednica 2: Vidiki oblikovanja osebnosti	63
Preglednica 3: Osem stopenj psihosocialnega razvoja po Eriksonu (1950)	65
Preglednica 4: Pet stopenj razvoja po Kernbergu (1976).	66
Preglednica 5: Šest stopenj moralnega razvoja po Kohlbergu (1969)	67
Preglednica 6: Šest stopenj verskega razvoja po Fowlerju (1981)	67
Preglednica 7: Izpolnitvene vsebine	100
Preglednica 8: Jedro osebnosti	111
Preglednica 9: Vrste vrednot po nosilcih	125
Preglednica 10: Klasifikacija vrednot po Musku	129
Preglednica 11: Cilji raziskave	140
Preglednica 12: Število osnovnih šol v raziskavi po regijah	143
Preglednica 13: Lestvica izbranih vrednot v vzgojnih načrtih.	147
Preglednica 14: Vrste vzgojnih dejavnosti	160
Preglednica 15: Spremembe, ki so jih šole zaznale po uvedbi vzgojnega načrta	174
Preglednica 16: Temeljna spoznanja	184
Preglednica 17: Predlogi za razvoj vzgojnega načrta	191
Preglednica 18: Predlogi za nove raziskave za razvoj vzgojnega načrta	197

DODATEK

PRIPOROČILA *Direktorata za vrtce in šole Republike Slovenije* O NAČINIH OBLIKOVANJA IN URESNIČEVANJA VZGOJNEGA NAČRTA OSNOVNE ŠOLE¹

Priporočilom na pot

Spoštovani učitelji, vzgojitelji, starši, drage učenke in dragi učenci!

Pred vami je publikacija, ki jo je pripravila delovna skupina kot pomoč šoli pri urensničevanju Zakona o osnovni šoli v delu, ki zadeva vzgojno delo šole.

Osnovna šola tudi vzgaja, ne le izobražuje. V času, ko šola vedno bolj postaja bivanjski prostor otroka in mladostnika, kjer biva čedalje daljši čas in pridobiva formalno in neformalno izobrazbo, je vzgoja izjemno pomembna, saj pripravi učenke in učence na kakovostno bivanje in sobivanje z drugimi in naravnim okoljem. Vzgoja je kapital naše prihodnosti, saj bodo današnje učenke in učenci tisti, ki bodo nekoč ustvarjali pogoje za njihovo in naše življenje. Pomembno pa je, da cilji vzgoje, opredeljeni tudi v zakonu o osnovni šoli, družijo učitelje, starše in učence.

Namen vzgojnega načrta ni indoktrinacija temveč to, da učenka in učenec razvijeta lastne mehanizme kakovostnih odnosov, ki so tudi družbeno sprejeti. Šola je ožji družbeni prostor učenk in učencev, ki ga v svojem odraščanju razširijo v širše dimenzije okolja in časa. Evropa poleg naše domovine postaja čedalje bolj naš realni prostor in predstavlja bivanje v globalni, multikulturni in generacijsko bogati družbi, kateri pomeni svoboda in blagostanje vseh največjo vrednoto.

Kdo izmed nas si ne želi biti sprejet, spoštovan in cenjen? Toda ti cilji so dvosmerni: biti spoštovan in spoštovati, biti sprejet in sprejemati, biti cenjen in ceniti, so pari, ki so neločljivi. Če lahko predpostavimo, da naj družina in domovina realno in simbolično predstavljata dom, kjer se človek vedno počuti sprejetega, lahko šolo vidimo kot

1 Direktorata za vrtce in osnovno šole Republike Slovenije, prva izdaja, objava na spletnih straneh Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije, avgusta 2008; besedilo je prevzeto iz <http://bit.ly/2kkFgTC> (10. 1. 2017)

odskočno desko v vznemirljivo stanje soustvarjanja tega sveta. Tako predstavlja šola dinamično komponento mladostnikovega razvoja, ki na nek način sega tudi v dom, prav tako pa dom edinstveno in nenadomestljivo oblikuje človeka in sega v šolo. Sodelovanje obeh se zdi najboljša pot k kakovostnemu sobivanju.

Izpolnjevanje vzgojnega načrta je tako pomembna naloga šole, za katero pa mora biti izpolnjen bistveni pogoj- sodelovanje staršev, učiteljev in učenek in učencev. Vzgojni načrt naj bo nenehni proces izboljševanja kakovosti bivanja v šoli. Le tako bo lahko učinkovit dejavnik dobre klime v šoli in bo izpolnil svoj namen.

Verjamem, da je kvaliteta odnosov tudi pogoj za učinkovito pridobivanje različnih kompetenc in znanja učenek in učencev in za njihov zdrav razvoj.

Vsem učenkam, učencem, učiteljem in staršem želim, da bi se v šolah, katerih del so, vsak v svoji vlogi počutili dobro in v kulturi dialoga in odnosov ustvarjali boljši danes in jutri. Na koncu naj se zahvalim generalni direktorici Direktorata za vrtce in osnovno šolstvo, gospe Mojci Škrinjar za podporo ideji in konceptu, ter vsem članom delovne skupine pod vodstvom mag. Miroslava Gomboca, ki je pripravila publikacijo, ki je pred vami.

Ljubljana, v avgustu 2008

dr. Milan Zver
MINISTER

Uvod

Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole so namenjena pomoči in spodbudi šolam pri tej zahtevni strokovni nalogi. Šole so pri načrtovanju in izvajanju vzgoje in izobraževanja strokovno avtonomne. Avtonomnost je namreč pogoj ustvarjalne svobode in s tem povezane strokovne odgovornosti.

Oblikovanje vzgojnega načrta šole je priložnost za razmišljanje o vrednotah, ki so pomembne za evropski kulturni prostor, za slovensko javno vzgojo in izobraževanje in za lokalno okolje šole. Z vzgojnim načrtom šola načrtuje uresničevanje teh vrednot.

Vzgojni načrt je tudi priložnost za intenzivnejše vključevanje staršev in učencev v oblikovanje kulture šole. Je spodbuda k večji medsebojni povezanosti, dogovarjanju in prevzemanju skupnih odgovornosti

Priporočila je pripravila delovna skupina, ki jo je imenoval Minister za šolstvo in šport. V skupini so sodelovali predstavniki pedagoške stroke, pedagogi iz prakse, predstavniki civilne družbe, Zavoda RS za šolstvo ter Ministrstva za šolstvo in šport.

Vodja delovne skupine mag. Miroslav Gomboc

Državni zbor je sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 102/ 2007 – v nadaljevanju: zakon), ki v 2. členu določa cilje osnovnošolskega izobraževanja. Ti so:

- zagotavljanje kakovostne splošne izobrazbe vsemu prebivalstvu;
- spodbujanje skladnega telesnega, spoznavnega, čustvenega, moralnega, duhovnega in socialnega razvoja posameznika z upoštevanjem razvojnih zakonitosti;
- omogočanje osebne razvoja učenca v skladu z njegovimi sposobnostmi in interesi, vključno z razvojem njegove pozitivne samopodobe;
- pridobivanje zmožnosti za nadaljnjo izobraževalno in poklicno pot s poudarkom na usposobljenosti za vseživljenjsko učenje;
- vzgajanje in izobraževanje za trajnostni razvoj in za dejavno vključevanje v demokratično družbo, kar vključuje globlje poznavanje in odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi, svoje in drugih kultur, naravnega in družbenega okolja, prihodnjih generacij;
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti, vedenja o zgodovini Slovencev, njihovi kulturni in naravni dediščini ter spodbujanje državljske odgovornosti;
- vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije;
- vzgajanje za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- razvijanje pismenosti in razgledanosti na besedilnem, naravoslovno-tehničnem, matematičnem, informacijskem, družboslovnem in umetnostnem področju;
- razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje in sporočanje v slovenskem

jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi v italijanskem in madžarskem jeziku;

- razvijanje sposobnosti sporazumevanja v tujih jezikih;
- razvijanje zavedanja kompleksnosti in soodvisnosti pojavov ter kritične moči presojanja;
- doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja;
- razvijanje nadarjenosti in usposabljanja za razumevanje in doživljanje umetniških del ter za izražanje na različnih umetniških področjih;
- razvijanje podjetnosti kot osebnostne naravnosti v učinkovito akcijo, inovativnosti in ustvarjalnosti učenca.«.

Iz ciljev zakona je razvidno, da je poleg izobraževalne pomembna tudi vzgojna razsežnost pedagoškega dela osnovnih šol.

Uvodni stavek v 60.d členu zakona: »Z vzgojnim načrtom šola določi načine doseganja in uresničevanja ciljev in vrednot iz 2. člena tega zakona, ob upoštevanju potreb in interesov učencev ter posebnosti širšega okolja... «, nalaga odgovornost za uresničevanje navedenih vrednot in ciljev vsem, ki bivajo v osnovni šoli ali pa so z njo povezani. To pa so učenci, strokovni delavci, drugi zaposleni v šoli, starši, lokalno okolje in različni obiskovalci šole. Upoštevanje potreb in interesov učencev, njihovih značilnosti ter posebnosti okolja, usmerja šole k individualizaciji in personalizaciji uresničevanja vzgojno izobraževalnih ciljev zapisanih v zakonu.

Vzgojni načrt je dokument, za katerega so po zakonu določene obvezne sestavine:

»... Vzgojni načrt vsebuje vzgojne dejavnosti in oblike vzajemnega sodelovanja šole s starši ter njihovo vključevanje v uresničevanje vzgojnega načrta.

Vzgojne dejavnosti so proaktivne in preventivne dejavnosti, svetovanje, usmerjanje ter druge dejavnosti (pohvale, priznanja, nagrade, vrste vzgojnih ukrepov in podobno), s katerimi šola razvija varno in spodbudno okolje za doseganje ciljev iz 2. člena tega zakona.«.

Pri oblikovanju vzgojnega načrta so pomembni procesi vzajemnega sodelovanja, sporazumevanja in usklajevanja. To poudarja tretji odstavek 60. d člena zakona:

»... Pri pripravi vzgojnega načrta sodelujejo strokovni delavci šole ter učenci in starši. Vzgojni načrt sprejme svet šole na predlog ravnatelja po postopku, kot je določen za letni delovni načrt.«

Vzgojni načrt se lahko dopolnjuje ali spreminja. Letne evalvacije vzgojnega dela šole so podlaga njegovega dograjevanja in spreminjanja.

»... O uresničevanju vzgojnega načrta ravnatelj najmanj enkrat letno poroča svetu staršev in svetu šole. Poročilo je sestavni del letne samoevalvacije šole.« (4. odstavek 60.d člena zakona)

1. Vrednote

1.1. Družbeno sprejete vrednote

Družbeno sprejete vrednote so zapisane v Ustavi RS, Zakonu o osnovni šoli, Beli knjigi o izobraževanju, Smernicah kurikularne prenovе, konvencijah o človekovih in otrokovih pravicah, evropskih resolucijah o vzgoji in izobraževanju, poročilu Delorsove komisije in drugih dokumentih.

Za uresničevanje vrednot v šoli in kasneje v življenju je potrebno mlademu človeku z različnimi aktivnostmi predstaviti, kako upoštevanje vrednot vpliva na kakovost življenja posameznika in družbe.

Glede na analizo stanja na vzgojnem področju šola posebej opredeli vrednote, ki jim bo v prihodnjem obdobju posvetila posebno pozornost.

Vodilo pri izboru vrednot, ki jih bo šola izbrala kot osrednje, naj bodo splošne civilizacijske usmeritve, kot so: pravičnost in solidarnost, spoštovanje človekovih in otrokovih pravic, demokracija in pravna država, strpnost, spoštljiv odnos do vsakega posameznika, inkluzivno okolje in posebna skrb za vključenost pogosto marginaliziranih otrok in njihovih staršev, interkulturalizem, razvoj kritičnega mišljenja in avtonomne ter odgovorne morale, odgovornost do sebe in drugih, odgovoren odnos do družbenega in naravnega okolja in njuno varovanje, vključevanje v dogovorno sodelovanje pri oblikovanju kulture sobivanja v lokalnem in širšem evropskem prostoru in druge.

Na tej podlagi naj šola načrtuje dejavnosti in vnaša spremembe v svojo kulturo v najširšem smislu, posebej še z upoštevanjem načela trajnostnega razvoja. Naravno okolje omogoča kakovostno in zdravo življenje le, če ga obravnavamo s potrebnim spoštovanjem in strokovno skrbnostjo. Vzgoja za odgovoren odnos do narave, do naravnih virov, tuje in skupne lastnine, je vzgoja odgovornosti do širše celote, odgovornosti za prihodnost planeta in človeštva. Vzgojni načrti naj vsebujejo temeljne cilje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Evalvacije vzgojnega dela ter razmer v šoli in v okolju služijo refleksiji, dopolnilom in spremembam v prihodnjih letih.

1.2. Opredelitev vrednot

Vrednote so življenjski cilji, smernice, ideje in etična vodila, s pomočjo katerih posamezniki ali družbene skupine ocenjujejo sebe in okolje, v katerem živijo. Posamezniku nudijo oporo pri njegovem življenjskem slogu, opredeljujejo, kaj je pomembno in vredno truda. So vitalnega pomena za družbo, saj usmerjajo ravnanja ljudi.

Vrednote se oblikujejo skozi proces prepoznavanja lastne osebne identitete ter skozi sklop prizadevanj ob izbiranju osebnega življenjskega sloga, človeka usmerjajo pri oblikovanju stališč, pri vrednotenju informacij in pri vedenju. Vrednote so pomembni kompleksni pojavi, ki pomagajo človeku uravnati njegove odnose s samim seboj, z drugimi in z družbo.

Pomembno je, da vrednote poznamo, doživimo in jih jasno izpostavimo kot orientacijske točke, ki nam pri številnih dilemah in na mnogih razpotjih pomagajo delati ustrezne, dobre odločitve. Vrednote vedno zajemajo preplet na eni strani objektivnih, družbenih, kulturnih danosti in na drugi strani osebne razsežnosti. Nanašajo se na trajnejše kulturno-civilizacijske opredelitve človečnosti, na to, kar želi zrela generacija posredovati kot dediščino potomcem. Potrebno pa je tudi subjektivno sprejetje osebne vrednotne usmeritve kot dela lastnega življenjskega sloga, identitete, poslanstva in smisla bivanja.

Zato je pomembno tudi, da si v šoli ob spodbujanju razvoja osebne identitete vsakega posameznika prizadevamo, da se učenci ob vzpostavljanju osebnih konstrukcij smisla zavedajo pomena trajnejših civilizacijskih vrednot in do njih zavzemajo ustrezen odnos.

Vrednote niso porabniško blago, ki si ga po individualnih željah in potrebah izbiramo, sprejemamo, odlagamo in zamenjujemo. Vrednote kot porabniško blago niso več vrednote, ki bi dajale človekovemu življenju smisel in vrednost.

Načini uresničevanja vrednot naj izražajo osebno zavzetost delavcev šole, učencev in staršev. So podlaga ustvarjanja kulture v šoli, podlaga različnim dejavnostim, pravilom in načinom reševanja težav in sporov, te načine in pravila šolskega reda sooblikujejo tudi učenci. Oddelčne skupnosti lahko oblikujejo dogovore o delu in medsebojnih odnosih glede na svoje posebnosti. Proces dela z vrednotami in oblikovanje pravil naj bodo prilagojeni starosti učencev. Pri tem se naj upošteva naraščajoča zrelost in odgovornost učencev.

1.3. Povezanost vrednot s poslanstvom in vizijo šole

Šola lahko oblikuje izjavo o svojem poslanstvu in vizijo šole. Poslanstvo in vizija vsebujeta temeljne vrednote, značilne za določeno šolo in sta podlaga vzgojnemu načrtu šole. Z izjavo pojasnjuje svojo posebno družbeno vlogo in namen. Vizija opredeljuje, kako si delavci šole, starši in učenci zamišljajo uresničevanje poslanstva.

V primeru, da šola doslej še ni oblikovala lastne vizije, je vzgojni načrt dobra priložnost tudi za oblikovanje le-te.

1.4 Dogovori o pomembnih vrednotah

Učitelji, starši in učenci bodo vsebinsko razčlenili in konkretizirali vrednote, ki jim bo šola v določenem obdobju posvečala posebno pozornost. Pri tem bodo upoštevali:

- potrebe učencev, staršev, okolja in zaposlenih,
- uspehe in dobre plati svojega dela,
- evidentirane težave in probleme, morebitne konflikte,
- socialno-ekonomske, kulturno-zgodovinske in druge regionalne posebnosti okolja,
- povezovanje šole z drugimi institucijami,
- druge značilnosti življenja v šoli.

1.5 Vzgoja za vrednote

Učitelj se ne more izogniti vzgoji, ne more biti vrednotno nevtralen, tudi če bi to hotel. Vrednote so vedno vsaj implicitno prisotne v vzgojno-izobraževalnem procesu, ker so del osebnostne strukture vsakega pedagoškega delavca. Pomembno je torej, da se učitelj zaveda vrednot, ki jih skuša razvijati pri učencih, ter reflektira povezanost vzgoje za določene vrednote s svojo vsakodnevno prakso. Vzgaja s svojim odnosom do učencev, z izborom vsebin in metod dela, z izborom materialov, načini vodenja procesov, izražanjem pričakovanj, s svojimi odzivi v različnih situacijah, z načini ocenjevanja znanja, vrednotenjem informacij, izražanjem svojih stališč in prepričanj ter na druge načine.

Eden od vidikov učenja je dajanje osebnih pomenov svetu. Učenci ustvarjajo lastne koncepte pomenov in na svoj način vrednotijo življenje. Učitelj ne prenaša neposredno svojih vrednot na učence; lahko pa jih vzpodbuja, da sami odkrivajo vrednote. Učitelj učencem pojasnjuje vsebino in pomen različnih vrednot in razvija sposobnost kritične presoje pri učencih.

Učenci in odrasli mnogokrat ne ravnamo v skladu z vrednotami, s katerimi se strinjamo. Vzrokov je več. Velikokrat ravnamo na podlagi navad, nereflektiranih vedenjskih vzorcev, čustvenih ali podzavestnih vzgibov, na podlagi ustaljenih praks in ritualov ter zaradi drugih razlogov. Zato so pomembni procesi ozaveščanja, učenja, oblikovanja vrednot in novih vzorcev vedenja. Ti se dogajajo v vsakodnevni praksi, izkustveno, v procesih reševanja težav in konfliktov, v odnosih in ob novih spoznanjih. Situacije, ko učenci vrednot ne upoštevajo ali kršijo pravice drugih, so izjemno pomembne in dragocene. Učencem ob primernem vodstvu omogočajo refleksijo, presojo in samopresojo, empatijo, kritičen razmislek, dogovarjanje, iskanje kompromisov, razvijanje moralnega presojanja, reševanje medsebojnih problemov, prevzemanje odgovornosti za svoja dejanja itd. V teh procesih se natančneje oblikujejo predstave, ki jih imajo učenci o vrednotah in razumevanje pomena posameznih vrednot.

Vrednote je potrebno doživljati v konkretnih situacijah vsakdanjega življenja in jih vedno znova aktualizirati. Mladi svoj vrednotni sistem vzpostavljajo v interakcijskih procesih. Pri tem sta pozitivna socialna klima in zaupanje med učenci in učitelji izjemno pomembni.

Vzgoja za vrednote vsebuje več nivojev:

- **kognitivni nivo:** vrednote naj učenci spoznavajo, zato starši in učitelji predstavljajo in utemeljujejo pomen in smisel vsake vrednote;
- **doživljajski nivo:** učenci se izkustveno učijo čutiti posledice svojega ravnanja za druge in naravno okolje, tako razvijajo empatijo in skrben in odgovoren odnos do naravnega okolja;
- **motivacijski nivo:** vrednote so v polnem smislu razumljene in osebno sprejete, ko začno dejavno vplivati na odločitve in delovanje, zato je pomembno spodbujati

ravnanje v skladu z vrednotami (v konkretnih vzgojnih situacijah, v okviru organiziranih dejavnosti učencev, v akcijah v lokalnem okolju);

- **odnosni nivo:** podlaga vzgoje za vrednote je medsebojno zaupanje učencev, delavcev šole in staršev. Vrednote doživimo in uresničujemo v odnosih. Pri tem je pomemben zgled, kajti veliko učenja poteka preko imitacije. Ko starši in učitelji delujejo v skladu s svojo osebno lestvico vrednot, učence najbolj prepričajo o pomenu vrednot;
- **metodični nivo:** šola lahko uporablja različne metode, priložnosti in situacije za razvijanje kritičnega mišljenja, moralnega presojanja in čuta osebne odgovornosti.

Šola vzgaja za vrednote z vsakodnevnimi praksami, z različnimi proaktivnimi dejavnostmi, v okviru projektov, ur oddelčnih skupnosti, dnevov dejavnosti in ob drugih priložnostih. Pri tem naj bo pozorna, za kateri nivo moralnega razvoja vzgaja:

- **za ravnanje v skladu s pravili**, kar terja razvijanje sposobnosti doslednega spoštovanja pravil in dogovorov skupnosti,
- **za poistovetenje, identifikacijo** (pravil in vrednot se držim, ker mi je določena oseba všeč, zato jo posnemam - čustvena motivacija),
- **vza ponotranjenje**, internalizacijo (stvari delam, ker sem vanje prepričan in so zame vredne, ker je tak naš skupni dogovor oziroma pravilo in je to za vsako skupnost pomembno - notranja motivacija).

Na najvišjem nivoju vrednote nastajajo kot posledica **osebnih izkušenj in kritične presoje obstoječih moralnih navad in vzpostavljenih pravil**, ko posameznik samostojno (pre)oblikuje predhodno ponotranjene vrednote v bolj kompleksno vrednotno strukturo in konstrukcijo smisla. Tudi v tem procesu je vloga šole zelo pomembna, saj omogoča prostor pridobivanja socialnih izkušenj, pa tudi pomoč pri njihovem kritičnem ovrednotenju.

Vzgajanje mora upoštevati razvojne in individualne posebnosti učencev. Šola uporablja zelo raznovrstne strategije in dejavnosti. Pri tem je bistveno, da je vsaka strategija, dejavnost ali konkretno ravnanje pozitivno naravnano do nabora vrednot, organizirano in izpeljano pa tako, da omogoča učencem:

- razvijanje kulture kritičnega presojanja ravnanja učenca glede na dogovore o vrednotah,
- življenje in sočustvovanje,
- ustvarjanje pozitivne čustvene klime do vrednot in vzpostavljanje pozitivne klime doživljanja pri udeležanju vrednot in spoštovanju pravil,
- ustvarjanje spoštljivih medsebojnih odnosov ter sporazumno reševanje medsebojnih problemov,
- samoregulacijo kot aktivno obliko vzgoje za uveljavljanje vrednot ter vzpostavljanje ustrezne delovne klime ter stila življenja na šoli.

2. Vzgojne dejavnosti šole

2.1. Načela vzgojnih dejavnosti in vzgojnega delovanja

2.1.1. Načelo spoštovanja učencev in vzajemnega spoštovanja

Temelj načela je Konvencija o otrokovih pravicah, ki je določila minimalne standarde za skrb in zaščito otrokovih pravic in ki med drugim zajema tudi standarde v zvezi s spoštovanjem otrokovega človeškega dostojanstva. Konvencija ne prepoveduje le ponižujočega telesnega ali psihičnega kaznovanja, temveč zahteva, da je pri vzgoji in vzpostavljanju discipline treba spoštovati otrokovo človeško dostojanstvo.

2.1.2. Načelo omogočanja aktivnega sodelovanja učencev

Temelj tega načela je prav tako Konvencija o otrokovih pravicah, ki v 12. členu določa, da države podpisnice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastno mnenje, pravico do prostega izražanja mnenj o vsem, kar je v zvezi z otrokom; o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo. Učenci naj imajo tudi v vsakdanjem šolskem življenju čim več možnosti aktivnega sodelovanja. Sodelujejo naj pri načrtovanju, odločanju, izvajanju in nadziranju pravil in posledic njihovih kršitev, pri preprečevanju disciplinskih problemov ter pri načrtovanju in izvajanju drugih šolskih in obšolskih dejavnosti. Za uresničevanje načela aktivnega sodelovanja učencev se lahko v posamezni šoli oblikuje šolska skupnost učencev.

Skupno dogovarjanje in demokratično sprejemanje vrednot in pravil odigra pomembno vlogo pri vzpostavitvi vzgojnega načrta šole. Oblikovanje pravil šolskega reda s sodelovanjem učencev predstavlja neposreden vzgojni dejavnik, saj učencem omogoča soočanje z načeli demokratične družbe in pridobivanje izkušenj o njih, hkrati pa z zavestnim sprejemanjem pravil učencem omogoča simbolno poistovetenje z vrednotami, moralnimi normami in načeli, kar je nujen pogoj razvoja avtonomne morale.

2.1.3. Načelo proaktivnega oziroma preventivnega delovanja

Proaktivno in preventivno vzgojno delovanje zajemata več temeljnih področij.

Prvo se nanaša na vzpostavljanje prijetne, sproščene in spodbudne razredne klime, ki temelji na pozitivnih medosebnih odnosih zaupanja med vsemi osebami vzgojno-izobraževalnega procesa. Obsega tudi učiteljevo skrb za učence, ki se kaže v doveznosti za njihove potrebe in interese, upoštevanju individualnih prednosti in pomanjkljivosti posameznih učencev, uporabi raznovrstnih aktivnosti, v spodbujanju dialoga in razvijanju socialnih veščin, spremljanju učnega napredka in vedenja vsakega posameznika, zanimanje za počutje, razpoloženje, pripravljenostjo na šolsko delo in sodelovanje, pozornost ob morebitnih aktualnih kriznih (npr. družinski konflikti, razveze, hospitalizacije staršev, bolezni, smrti, zlorabi, itd.) in kritičnih življenjskih situacijah (npr. izbira nadaljnega šolanja, itd.).

Drugo področje preventivnega delovanja je povezano s kakovostjo učnega procesa, z uporabo učnih metod, ki upoštevajo razvojne sposobnosti učencev, jim omogočajo aktivno sodelovanje in tako preprečujejo, da bi bili vključeni v manj ustvarjalne aktivnosti in doživljali trajnejše neuspehe.

Tretje področje preventivnega delovanja se povezuje z dejavnostmi, ki se nanašajo na organizacijo, vodenje in upravljanje razreda. Pri tem je zelo pomembno delo z oddelčnimi skupnostmi učencev.

2.1.4. Načelo sodelovanja s starši in usklajenosti pristopa šole in staršev

Načelo izhaja iz dejstva, da starši nosijo pomemben delež odgovornosti za otrokov razvoj in napredek, zato je sodelovanje s starši nujno. Šola in družina imata številne priložnosti, da razvijeta dobro partnerstvo, ki se izraža v graditvi medsebojnega zaupanja in sodelovanja. Starši naj sodelujejo pri izgrajevanju vzgojnega načrta, saj bo tako vzgojni načrt dobil široko podporo in ga bo mogoče uresničevati.

Starše naj šola povabi na različna srečanja, prireditve in druge oblike druženja, saj je to osnova za pridobivanje zaupanja in plodno sodelovanje. S pridobivanjem zaupanja staršev bo imela šola več možnosti za njihovo vključevanje v oblikovanje vizije, poslanstva, vrednot in vzgojnega načrta, v analize dela šole.

Delavci šole in starši se bodo s pomočjo vzgojnega načrta lažje sporazumevali o svojih specifičnih odgovornostih pri vzgoji otrok ter povezanosti teh odgovornosti.

Način vključevanja staršev izbere vsaka šola. Poleg njihove vloge v formalnih organih šole predlagamo še:

- delavnice za starše, otroke in učitelje, kjer skupaj sodelujejo in soustvarjajo izhodišča za izdelavo vzgojnega načrta, izbirajo vrednote in dejavnosti, s katerimi bo šola uresničevala vzgojni načrt,
- druge delavnice za starše, predavanja, šole za starše,
- vključitev staršev v različne dejavnosti šole: v dneve dejavnosti, taborne in šole v naravi, posebne oblike dela z oddelki, idr.

Starši so pomemben vir povratnih informacij o delu šole. Z njihovo pomočjo lahko šola uvaja izboljšave. Vključevanje staršev vodi k stalnemu dvigovanju kakovosti šole. Za učinkovito vzgojno delo šole je potrebna načelna in aktivna podpora staršev.

Šola posredno prispeva tudi h kvalitetnejši vzgoji v družinah s svojimi načini vzgoje (vrednotami, načeli, dejavnostmi), s kakovostjo odnosov do učencev in staršev, modeliranjem pričakovanega vedenja in s posredovanjem novih znanj staršem. Razvije naj mehanizme, kako v primerih, v katerih bi utegnili priti do različnega razumevanja, uskladiti mnenja in delovanja šole in staršev. V primeru pričakovanih staršev, ki niso v skladu s strokovnimi vzgojnimi načeli šole, se seveda šola ne sme podrediti družini, ampak mora poskušati starše s strokovnimi utemeljitvami pridobiti za sodelovanje. Pomembno je svetovalna pomoč staršem v vzgojnih zadevah in redno informiranje

staršev o vedenju njihovih otrok. V posameznih primerih naj šola starše usmeri v ustrezne svetovalne institucije.

2.1.5. Načelo združevanja pravic, odgovornosti in pravil

Načelo izhaja iz prepričanja, da je potrebno v vsaki skupini oziroma skupnosti dogovoriti pravila skupnega življenja, ki izhajajo iz pravic in dolžnosti. Osnovno izhodišče pri oblikovanju pravil naj predstavljajo temeljne pravice, kot so na primer pravica do spoštovanja in pravične obravnave, pravica do kakovostnega poučevanja, pravica do učenja, ne da bi nas drugi motili, in pravica do občutka varnosti in dejanske varnosti. Znotraj teh pravic so zajete številne druge pravice. Vse pravice temeljijo na vzajemnem spoštovanju, brez katerega nobena skupina ali skupnost ne more učinkovito (so)obstojati in delovati za vzajemno korist.

Vsaka pravica nosi s seboj korelativno dolžnost. Da bi zaščitili pravice vseh posameznikov, je potrebno doreči pravila in posledice, ki sledijo neizpolnjevanju pravil. Torej je dolžnost šole, da zagotavlja pravice učencev v skladu z dogovorjenimi pravili.

Otroci se v povezavi s pravicami pojavljajo v posebnem položaju. Zaradi nedoraslosti in nezrelosti še niso sposobni prevzeti vseh odgovornosti skladno z upravičenjem, hkrati pa so od nekaterih pravic izvzeti. Otroci se odgovornosti šele učijo. Pri tem je pomembno, da jih že sedaj obravnavamo kot osebe, ki zmorejo in morejo skladno s starostjo pretehtati lastna dejanja in predvideti posledice. Tako bodo spoznali, da to, da imamo pravice, še ne pomeni, da jih tudi uživamo, če nam tega ne omogočajo drugi člani skupine oziroma skupnosti ter da mora za to skrbeti celotna skupnost.

Učitelji naj učence vzpodbudijo k razpravi in se z njimi dogovorijo o vedenju, ki spodbuja spoštljive in iskrene odnose, dobro delo in učenje. Oblikujejo naj dogovor o pravih sobivanju na šoli kot celoti. Takšen dogovor je nujen za vzgojno delo šole, za šolo kot skupnost in da lahko oddelki delujejo kot skupine. Posamezni oddelki lahko oblikujejo posebna pravila zase.

Sprejemanje odgovornosti za vedenje vključuje:

- spoznanje, da vedenje izbiramo sami, da smo nosilci svojih dejanj,
- zavračanje izgovorov oziroma izmikanja odgovornosti,
- sprejemanje vnaprej znanih posledic ustreznih in neustreznih vedenj, ki širijo ali ožajajo območje prihodnjih izbir,
- upoštevanje zmožnosti prevzemanja odgovornosti glede na razvojne stopnje učencev.

Osnova odgovornosti je vzpostavitev spoštljivega odnosa do drugih članov skupnosti ter angažiran odnos do šolskih dejavnosti, varovanja okolja in ne nazadnje do samega sebe. Razvoj sposobnosti za prevzemanje odgovornosti je odvisen od priložnosti, ki jih imajo učenci za diskusijo in udeležanje ustreznega dogovorjenega vedenja. Pomembno je, da jih obravnavamo kot osebe, ki lahko in morejo skladno s starostno stopnjo pretehtati lastna dejanja in predvideti njihove posledice, saj le-te zadevajo pravice drugih.

Učenci se učijo odgovornega vedenja, če jim pomagamo, da se zavedajo svojih izbir in če so tudi naše izbire in s tem odgovornosti zanje razvidne. Šola naj bo torej pozorna na priložnosti, v katerih se učenci učijo prevzemanja odgovornosti za svoja ravnanja.

2.1.6. Načelo vzpodbujanja samonadzora in samodiscipline

V prvih obdobjih življenja potrebuje otrok več direktivnega vodenja in zagotavljanja občutka varnosti. O večini stvari odločajo odrasli oziroma vzgojitelji. Vendar je cilj vzgoje vse večja samostojnost in odgovornost otrok. Zato je prav, da vzgojitelji postopoma vzpodbujajo večjo mero samostojnosti in odgovornosti ter opuščajo strukturirana in direktivna navodila. Glede na razvoj otrok torej dopuščajo in omogočajo vse več svobodnih izbir ob upoštevanju ustreznih mej. Vzgojno pomembne so situacije, v katerih učenci oblikujejo in sprejemajo odločitve oziroma izbirajo med možnostmi, sprejemajo posledice odločitev in so lahko ustvarjalni.

V primerih, ko se učenci vedejo neprimerno ali kršijo skupne dogovore in pravice drugih, naj učitelj učencu pomaga videti problem in naj ga spodbudi, da o problemu spregovori in ga rešuje (mediacija, restitucija, samopresoja...). Na ta način učitelj učencu omogoči, da spremeni lastno vedenje. Če je to neuspešno, naj si učitelj prizadeva, da z učencem na osnovi medsebojnega dogovarjanja in postavljanja ustreznih vprašanj najde skupno rešitev. V primeru, da tudi navedeno ne privede do želenih rezultatov, naj učitelj intervenira z najvišjo stopnjo nadzora (velelne povedi, navajanje pravil, uresničevanje posledic, ...) S takšnim pristopom pri učencih spodbujamo samodisciplino in odgovornost, ali pa vsaj zagotavljamo spoštovanje pravil in pravic drugih. Omogočamo ustrezno stopnjo samostojnosti glede na njihove razvojne značilnosti.

K večjemu samonadzoru učencev pripomorejo pogosta in ustrezna povratna sporočila. Pozitivna povratna sporočila, ki se nanašajo na osebnosti učencev, utrjujejo njihovo pozitivno samopodobo. Pozitivna in negativna povratna sporočila o vedenju učencev so lahko verbalna in neverbalna. Z njimi učencu povemo, kaj dela prav in kaj narobe in mu s tem pomagamo ustvariti sistem samostojnih odločitev, s katerimi učinkovito usmerja svoje vedenje. Povratna sporočila učiteljev so podlaga za ponotranjenje veljavnih družbenih norm.

2.1.7. Načela strokovne avtonomije, usklajenosti vzgojnih dejavnikov in doslednosti

Načelo strokovne avtonomije šol izhaja iz šolske zakonodaje, ki dopušča šolam, da same oblikujejo vzgojne načrte, izberejo vrednote ter vzgojne cilje, ki jim bodo v okviru zakonskih določil v določenem obdobju namenile posebno pozornost. Pri tem lahko šole v največji meri upoštevajo značilnosti in posebnosti šole ter njenega okolja. Avtonomno oblikovanje vzgojnega načrta omogoča, da v procesu njegovega oblikovanja vse interesne skupine (delavci šole, starši, učenci, lokalno okolje) izrazijo svoje potrebe, interese in stališča in se medsebojno usklajujejo na področjih, ki jih vzgojni načrt zajema. Ta možnost lahko pomembno vpliva na stopnjo končnega soglasja o vzgojnem delu šole.

Usklajenost vzgojnih dejavnikov se nanaša na posebno skrb šole za enotnost vzgojnega delovanja delavcev šole, staršev in drugih vzgojnih dejavnikov v okolju (klubi, društva, kulturne ustanove, verske skupnosti, zasebniki, ...).

Doslednost je pogoj oblikovanja varnega in predvidljivega psihosocialnega okolja.

2.1.8. Načelo osebnega zgleda

Pri vzgoji, ki temelji na proaktivnem delovanju, so najpomembnejši zgledi, ki jih dajejo učencem vsi zaposleni na šoli v vsakem svojem delovanju in dejanju. Ne gre v prvi vrsti za besede, za izražanje različnih vrednot, za poučevanje, prepričevanje ali preprečevanje, temveč je najpomembnejše ravnanje. Temeljno je, da zgled v prvi vrsti ni beseda, temveč dejanje. Zato je pomembno, da vsi zaposleni presojujejo svoja ravnanja z vidika vrednot in konkretnih vrednotnih usmeritev.

2.2. Vzgojne dejavnosti

Šole so pri načrtovanju in izvajanju vzgojnih dejavnosti, opredeljenih v 60.d členu zakona, strokovno avtonomne. V nadaljevanju opredeljujemo nekaj značilnosti proaktivnih in preventivnih vzgojnih dejavnosti ter svetovanja in usmerjanja učencev, ki bi lahko bile šolam v pomoč v procesu nastajanja, izvajanja in evalviranja vzgojnih načrtov. Navajamo tudi osnovne značilnosti restitucije in mediacije, ki ju šola lahko izbere za sestavi del vzgojnega dela. Druge dejavnosti, kot so pohvale, priznanja, nagrade, vrste vzgojnih ukrepov in podobno, bodo šole načrtovale pri oblikovanju pravil šolskega reda.

Proaktivne in preventivne vzgojne dejavnosti

Proaktivne in preventivne vzgojne dejavnosti izhajajo iz poslanstva, vizije, vrednot in ciljev osnovne šole ter potreb učencev in okolja.

Osnovni cilj pri oblikovanju in izvajanju proaktivnih vzgojnih dejavnosti je oblikovanje okolja, v katerem učenci uspešno zadovoljujejo temeljne telesne, duševne, socialne in duhovne potrebe, razvijajo samostojnost in pozitivno samopodobo ter pridobijo čut za odgovornost.

Nekatere od pomembnih potreb so:

- potreba po **varnosti** in odsotnosti strahu. Uspešno zadovoljevanje te potrebe je povezano z visoko stopnjo zaupanja med člani skupnosti in s preprečevanjem vsake oblike nasilnega vedenja in s predvidljivostjo situacij, v katera so učenci vključeni. Zato so potrebni spoštljivi odnosi, pa tudi jasna pravila in doslednost pri njihovem uresničevanju;
- potreba po **sprejetosti, pripadnosti in vključenosti** učencev v skupnost ne glede na njihove posebnosti. Učenec, ki je vključen in sodeluje, čuti pripadnost in sprejetost. Učencu z neustreznim vedenjem šola nudi pomoč pri učenju in oblikovanju uspešnega in sprejemljivega vedenja;

- potreba po individualnosti, **uspešnosti** in potrjevanju vseh učencev. Vsak učenec naj bi doživel zadovoljstvo ob napredovanju v znanju, sposobnostih in kompetencah. To potrebo uspešno zadovoljujemo z ustrezno individualizacijo učenja;
- potreba po **svobodi, izbiri, ustvarjalnosti**. Učenec oblikuje lastni jaz in identiteto ob zavedanju svojih sposobnosti, razvijanju ustvarjalnosti, možnosti odločanja in svobodnem izražanju. Spodbujanje oblik učenja in poučevanje, ki gradi na izkušnji in motivaciji učencev, aktivnem sodelovanju pri pouku in v procesih odločanja o šolskem življenju, pomaga zadovoljevati to potrebo;
- za počutje učencev je pomembno vsakodnevno zadovoljevanje potrebe po **gibanju in sprostitvi**.

Proaktivne vzgojne dejavnosti so systemske ali projektne.

Systemske proaktivne in preventivne dejavnosti so sestavina celovite kulture šole in se izražajo v vsakodnevni šolski praksi. Pomembni systemski dejavniki so kakovost pouka, načini spremljanja napredka učencev in načini ocenjevanja znanja, vzgojni in komunikacijski stili, usklajenost pedagoških delavcev, itd. Šola naj načrtuje in izvaja vzgojne dejavnosti na ravni šole, na ravni posameznih razredov ali oddelkov in ko je potrebno, tudi na ravni posameznih učencev.

Navajamo še nekaj primerov različnih proaktivnih in preventivnih vzgojnih dejavnosti:

- oblikovanje varne, skrbne, urejene, inkluzivne in v uspešnost naravnane učee se skupnosti,
- oblikovanje oddelčnih dogovorov o temeljnih vrednotah skupnega življenja in načinih ravnanja ter sodelovanje pri oblikovanju pravil šolskega reda,
- aktivno vključevanje učencev v načrtovanje, izvajanje, vrednotenje učenja in dela v skladu z njihovimi zmožnostmi,
- organiziranje aktivnega preživljanja časa učencev pred in po pouku ali med odmori (forum, prostovoljno delo, tekmovanja, športne dejavnosti, kvizi, šolski radio, plakati ...),
- izvajanje razvojnih in drugih projektov šole in vključevanje v širše, tudi mednarodne projekte, kot odlične priložnosti za poglobljeno vzgojno delo na mnogih področjih,
- sistematično načrtovanje in izvajanje razrednih ur,
- razvijanje socialnih veščin, skrb za ustrezno komuniciranje, sodelovalno učenje, organiziranje prostovoljnega dela, vrstniške pomoči in medgeneracijskega sožitja,
- poudarjanje zglednega vedenja učencev, pogovarjanje o takem vedenju, stik z ljudmi z visoko etiko in razvito ustvarjalnostjo,
- obravnavanje različnih življenjskih problemov vrstnikov in odraslih in usposabljanje za uspešno reševanje problemov,
- navajanje na procese samovrednotenja, samokontrole, vzpodbujanje zavedanja svobode in odgovornosti za posledice lastnega vedenja,
- vrstniško svetovanje in posredovanje, telefon v stiski, načrtovanje časa za pogovore,

- izvajanje dejavnosti, ki povezujejo učence, delavce šole, starše in lokalno skupnost,
- načrtno, sistematično in redno vključevanje staršev v življenje in delo šole, organiziranje šole za starše ali klubov staršev za boljšo šolo, izvajanje tematskih srečanj s starši ali oddelčnih sestankov staršev in učiteljev,
- načrtno in sistematično izvajanje preventivnih dejavnosti za preprečevanja zasvojenosti, nasilništva, spolnih zlorab in drugih odklonskih pojavov (razredne ure, osebni pogovori, dnevi dejavnosti, projekti, ...),
- spoznavanje okoliščin, v katerih se pojavljajo za šolo značilni problemi, s spoznavanjem s stališči in predlogi vseh udeležениh,
- povečanje nadzora na določenih krajih in v določenem času (odmori, čas po pouku, zunanje površine šole...),
- odzivnost in pravočasnost pri reševanju problemov, hitro in načrtno reševanje.

Projektne dejavnosti so zaradi svojih posebnosti dragocene priložnosti za vzgojno delo šol.

2.3. Svetovanje in sporazumno reševanje medsebojnih problemov in sporov

2.3.1. Svetovanje

Svetovanje je proaktivno in preventivno, kadar šola učence usposablja za doseganje spodaj navedenih ciljev. Svetovanje se izvaja tudi pri reševanju problemov, ki so posledice nespoštovanja drugih ter kršitev šolskih pravil. Pri tem je pomembno ustvarjanje kulture, v kateri se konflikti uporabljajo za krepitev prakse sporazumevanja in iskanja kompromisov, kulture medsebojnega poslušanja in sporazumevanja. Posebne oblike svetovanja in sporazumnega reševanja medsebojnih problemov in sporov so osebni svetovalni pogovori, vzpodbujanje samovrednotenja ali samopresoje ter mediacija in restitucija.

Cilji svetovanja so, da se učenec uči:

- oblikovati lastne cilje in strategije za njihovo uresničevanje,
- organizirati lastno delo za večjo učinkovitost,
- spremljati svojo uspešnost,
- razmišljati in presojeti o svojih vedenjih in ravnanjih drugih ljudi,
- prevzemati odgovornost in sprejemati posledice svojih dejanj,
- empatičnega vživljanja v druge sprejemanja različnosti,
- opazovati lastna občutja, razmišljanja in vedenja,
- razumeti vzroke za neustrezna vedenja pri sebi in drugih,
- reševati probleme in konflikte,
- ustrezno ravnati v situacijah, v katerih je prisoten stres, strah, tesnoba, jeza, žalost, občutki sramu ali krivde, konflikti, apatičnost, frustracije, doživljanje neuspehov, depresija (čustvena inteligentnost),
- razvijati realno in pozitivno samopodobo in samospoštovanje.

Svetovanje se lahko izvaja v okviru ur oddelčnih skupnosti, pogovorov z učenci v času govorilnih ur za starše in učence, ob sprotne reševanju problemov in drugih priložnostih.

2.3.2. Osebni svetovalni pogovori

Osebni svetovalni pogovori učiteljev, svetovalnih delavcev ali drugih z učenci, še posebej tistimi, ki imajo probleme, so izjemno pomembni. So najboljša pot za graditev medsebojnega zaupanja, ki je plodno okolje uspešnega svetovanja. V pogovoru naj svetovalci učencu pomagajo uvideti njegove potrebe in motive ravnanj ter povezanost ravnanj z njihovimi posledicami. Pomaga naj mu torej pri presojanju lastnega vedenja z vidika učinkovitosti in etične sprejemljivosti, pri ugotavljanju pozitivnih in negativnih posledic njegovih ravnanj zanj in za druge. Ponudi naj mu pomoč pri iskanju uspešnih in etično sprejemljivih vedenj, s katerimi bo učenec lahko uspešno zadovoljil svoje potrebe in interese, ter pri načrtovanju potrebnih sprememb. Svetovalnemu pogovoru lahko sledi dogovor med učencem, starši in strokovnim delavcem ali vodstvom šole ter različne oblike pomoči učencem. Dogovor opredeljuje cilje, odgovornosti sodelujočih in morebitne izjemnosti.

Oblike pomoči učencu so lahko še:

- organizacija pomoči učitelja ali sošolcev pri učenju,
- načrtno vzpostavljanje določenih socialnih povezav med učenci,
- vključevanje v določene dejavnosti,
- uvajanje v določene funkcije in druge pomembne odgovornosti,
- nudenje različnih oblik zunanje pomoči,
- dogovori z učencem o občasnih individualnih programih,
- zagotavljanje varnosti itd.

2.3.3. Šolska mediacija in restitucija

Mediacija je postopek, v katerem se osebe, ki imajo problem ali konflikt, ob pomoči tretje osebe, posrednika oziroma mediatorja, pogovorijo in ugotovijo, kje so točke njihovega spora, izrazijo svoja mnenja, ideje, težave in čustva, izmenjajo stališča ter poskušajo najti rešitev, s katero bodo vsi zadovoljni. V mediaciji prevzamejo udeleženci odgovornost za rešitev nastalega konflikta. Mediacija pomaga pri vzpostavljanju odnosov medsebojnega zaupanja in spoštovanja. Mediator, posrednik v sporu, je lahko vrstnik ali odrasla oseba. Prevzema le vlogo mediatorja in ne posega v samo reševanje problema, čeprav modro ponudi potrebno pomoč. Pomembna značilnost vrstniške mediacije je, da je proces mediacije v celoti v rokah učencev: izvajajo ga učenci za učence, toda s pomočjo mentorja. To je dragocena izkušnja za strani v sporu in za vrstnike mediatorje.

Mediatorje je potrebno ustrezno usposobiti. Mediacija izboljšuje splošno socialno klimo v šoli, povečuje občutek zaupanja in pripadnosti, prijateljstva in obvladovanja

konfliktnih situacij. Šola postane bolj varen in ustvarjalen kraj. Mediacija povečuje spretnosti učencev pri izgradnji dobrih medsebojnih odnosov ter pomaga ponotranjiti pomembne družbene vrednote.

Restitucija je metoda poravnave povzročene škode. Pri tem ne gre v prvi vrsti za materialno škodo, čeprav tudi ta ni izvzeta, pač pa v večji meri za škodo, ki jo učenci povzročijo na etičnem, socialnem in psihološkem področju.

Pri restituciji naj bo poravnava smiselno povezana s povzročeno etično, psihološko, socialno ali materialno škodo. Kadar učenec ne more poravnati škode neposredno, jo lahko nadomesti na področju, na katerem je bila škoda povzročena. To ponuja veliko več možnosti izbire. Na primer, če je učenec poškodoval šolsko imovino, ga lahko povprašamo, kaj bi bil pripravljen storiti za boljšo materialno urejenost šole. Če se je škoda zgodila na področju medsebojnih odnosov, lahko premisli, kako bi lahko prispeval k boljšim medsebojnim odnosom v skupnosti.

Kakovostna restitucija in mediacija sta priložnost za učenje in za spreminjanje samopodobe učencev. Učenec, ki je povzročil na primer materialno škodo, ne ostaja več le učenec, ki je povzročil materialno škodo in zaradi tega utrpel določene posledice, ampak postaja učenec, ki je prispeval k urejenosti šole in je na to ponosen. Zaveda se, da prispevek k urejenosti šole o njem pove nekaj drugega kot povzročena škoda. Učenec, vpleten v spor, ne ostaja le v sporu, pač pa razvija svoje sposobnosti in spretnosti reševanja konfliktov. Če pri izvajanju mediacije in restitucije manjkajo svoboda izbire, prevzemanje odgovornosti, učenje o sebi ter spreminjanje samopodobe učenca, je to le izvajanje posledic kršitev pravic drugih ali sprejetih pravil. Tudi to je oblika učenja in vzgojnega dela, a mediacija in ne restitucija.

Mediacija in restitucija sta načina reševanja sporov in problemov. Vzgojitelj bo v primeru, da učenec zavrača možnosti, ki jih ponujata mediacija in restitucija, odločil o posledicah kršitev v skladu z dogovori in pravili šolskega reda. V nekaterih izjemnih primerih je glede na okoliščine kljub sočasno izvedeni mediaciji ali restituciji učencu lahko izrečen tudi formalni vzgojni opomin.

Temeljna načela mediacije in restitucije so:

- za učenca sta mediacija in restitucija prostovoljna, ponujena možnost. Lahko se odloči ali pa ne, da bo skušal reševati spor ali odpraviti posledice svojih neustreznih dejanj na ta način;
- mediacija in restitucija sta priložnosti za učenje novih vzorcev vedenja in popravilo napak;
- spodbujata pozitivno vedenje in poudarjata vrednote; ne spodbujata obrambnega vedenja, kar storita kritika in kaznovanje;
- zahtevata odločitev in napor učenca;
- ni kaznovalca, učenci ustvarjalno rešujejo spor ali problem;
- vpletene strani sprejmejo rešitev problema oziroma nadomestilo povzročene škode.

Če je učencem dovoljeno napraviti in popravljati napake, je večja verjetnost, da bodo pripravljene spreminjati vedenje, da bodo izgrajevali pozitivno samopodobo in samospoštovanje, da bodo lažje razumeli napake drugih in razvijali svojo strpnost.

3. Pravila šolskega reda

60.e člen zakona določa:

»Na podlagi vzgojnega načrta šola v pravilih šolskega reda natančneje opredeli dolžnosti in odgovornosti učencev, načine zagotavljanja varnosti, pravila obnašanja in ravnanja, določi vzgojne ukrepe za posamezne kršitve pravil, organiziranost učencev, opravičevanje odsotnosti ter sodelovanje pri zagotavljanju zdravstvenega varstva učencev. Pri pripravi pravil šolskega reda sodelujejo strokovni delavci šole ter učenci in starši.

Vzgojne ukrepe šola izvede, kadar učenec krši svoje dolžnosti, določene z zakonom ter drugimi predpisi in akti šole. Z vzgojnimi ukrepi ni mogoče omejiti pravic učencev (od 5. do 13. člena in od 50. do 57. člena tega zakona).

Pravila šolskega reda sprejme svet šole na predlog ravnatelja, ki si predhodno pridobi mnenje učiteljskega zbora in sveta staršev.«

3.1. Področji pravil šolskega reda

V okviru pravil šolskega reda se zdi umestno ločiti dve področji.

Prvo področje se nanaša na nujno reguliranje različnih ravnanj, ki omogočajo skupno bivanje v šoli. Primeri: kje puščamo stvari, pravila gibanja v šoli, pravila oblačenja, pravila uporabe prenosnih telefonov in podobno. Tej vrsti pravil bi lahko rekli tudi dogovori.

Drugo področje obsega zaščito pravic učencev in delavcev šole ter njihove odgovornosti. Primeri: spoštovanje šolske in tuje lastnine, sporočanje resničnih podatkov, nenasilno vedenje, itd. Temu področju bi lahko rekli tudi meje, dolžnosti, prepovedi ali še kako drugače. Šola naj se v sodelovanju s starši in učenci dogovori za zaželeno vedenje in meje dopustnega vedenja, ki jih nato dosledno uveljavlja. Jasno postavljene meje ščitijo, utrjujejo in uveljavljajo vrednote skupnosti, izražajo skrb za posameznike in zdrave medsebojne odnose. Prestopanje mej naj bo povezano s priložnostmi za učenje. Posebno pomembno je jasno izpostaviti, da je nasilje vseh vrst nedopustno vedenje, do katerega ne smemo biti popustljivi ali brezbržni.

Nekatera pravila šolskega reda izhajajo iz posebnih zakonskih obveznosti šole, na primer pravila, povezana z zagotavljanjem zdravstvenega varstva učencev.

Pravila obnašanja in ravnanja določi šola samostojno.

3.2. Pravice in odgovornosti učencev ter posledice njihovih kršitev

Šola naj jasno opredeli pravice, odgovornosti, kršitve pravic in posledice kršitev. Pravila, ki se nanašajo na to področje, ščitijo pravice vseh in omogočajo bivanje v skupnosti.

Posledice neupoštevanja pravil so dvojne. Najprej so to postopki, ki jih šola predvidi, kadar se kaj zatakne na ravni pričakovanih in dogovorjenih ravnanj, neizpolnjevanja obveznosti, itd., na primer, kaj se zgodi, če učenec zamudi, nima učnih pripomočkov in podobno.

Druga vrsta posledic je povezana z neupoštevanjem pravic drugih, na primer nasilno vedenje, motenje pouka, nedovoljeno snemanje, neupoštevanje navodil učitelja itd. Posledice takih kršitev naj vključujejo odločno zaščito pravic drugih in poglobljeno reševanje problema s svetovanjem in usmerjanjem učenca, lahko ob uporabi restitucije, mediacije in drugih načinov, tudi vzgojnih ukrepov.

3.3. Individualizirani vzgojni načrt učenca

Šola lahko za učence, ki potrebujejo posebno pozornost in strokovno pomoč, oblikuje individualizirani vzgojni načrt učenca. Učenec, starši in strokovni delavci šole sodelujejo pri oblikovanju individualiziranega načrta učenca. Ta naj učencu pomaga doseči pozitivne spremembe v načinih zadovoljevanja lastnih potreb, upoštevanja potreb in pravic drugih (do nemotenega učenja in dela, varnosti ...), sprememb na področju učenja in vedenja. Pri tem je potrebno upoštevati posebnosti učenca. Kadar starši učenca niso pripravljeni sodelovati, oblikuje šola individualizirani vzgojni načrt brez njih.

Individualizirani vzgojni načrt naj vsebuje:

- jasen opis problema,
- jasen opis ciljev učenja in vedenja,
- načrt ustreznih pomoči učencu in posebnih vzgojnih dejavnosti,
- strinjanje učenca, staršev in delavcev šole o lastnih nalogah in obveznostih, ki izhajajo iz uresničevanja načrta,
- morebitne izjeme in odstopanja od dogovorjenih pravil,
- način spremljave izvajanja načrta,
- posledice uresničevanja oziroma neuresničevanja dogovorjenega.

3.4. Vzgojni ukrepi za kršitve pravil

Vzgojni ukrepi so posledice težjih ali ponavljajočih kršitev pravil šole in so način reševanja problemov, ki se s tem pojavijo. Uporabljajo se lahko:

- če trenutna situacija narekuje naglo ukrepanje (nevarnost, posredovanje v pretepu, zaščita imovine, ipd.),

- če učenci zavračajo sodelovanje pri reševanju problemov in so bile predhodno izvedene druge vzgojne dejavnosti (svetovanje, pogovor s samopresojo, restitucija, mediacija, itd.),
- kadar učenci niso pripravljeni upoštevati potreb in pravic drugih ali ponavljajo kršitve pravil šolskega reda in dogovorov.

O vzgojnem ukrepu morajo biti predhodno ali naknadno obveščeni starši učenca. Vzgojni ukrepi naj učencem pomagajo spoznavati njihove obveznosti do drugih ljudi in pomen pravil v družbeni skupnosti. Izvajanje teh ukrepov naj bo povezano z nudenjem podpore in vodenjem učenca, iskanjem možnosti in priložnosti za učenje in spremembo neustreznega vedenja. Pri tem naj sodelujejo učenec, starši in strokovni delavci šole.

Vzgojni ukrepi so namenjeni zaščiti pravic, vzdrževanju pravil in dogovorov ter upoštevanju obveznosti. Ti ukrepi niso kazni v smislu neugodnega povračila za kršitve pravil.

Nekateri možni vzgojni ukrepi so:

- zadržanje na razgovoru v zvezi z reševanjem problemov po pouku s soglasjem in vednostjo staršev;
- kadar učenec onemogoča učenje drugih učencev ali ogroža varnost, se zanj lahko organizira učenje in delo izven učne skupine. Učitelj, ki je uporabil ta ukrep, preveri delo učenca in se z njim pogovori o vzrokih težav;
- povečan nadzor nad učencem v času, ko je v šoli, a ni pri pouku ali pri organiziranih oblikah vzgojno-izobraževalnega dela, ki se izvajajo izven šolskega prostora oziroma organizacija nadomestne ustrezne dejavnosti v šoli;
- ukinitvev nekaterih pravic, ki so povezane s pridobljenimi statusi učencev ali v povezavi z nadstandardnimi storitvami šole.

O uporabi vzgojnega ukrepa šola obvesti starše učenca. Z njimi se pogovori o kršitvi pravil, posledicah in možnih načinih reševanja težav. Če starši odklonijo razgovor, odklonitev ne zadrži uporabe vzgojnega ukrepa. Šola vodi zapise o razlogih za uporabo vzgojnih ukrepov.

Posledice kršitev pravil in uporaba vzgojnih ukrepov ne smejo omejevati pravic učencev, opredeljenih od 5. do 13. člena in od 50. do 57. člena zakona. Način odvzema določenih pravic opredeljuje 60.a člen zakona.

3.5. Načini zagotavljanja varnosti

Šola zagotavlja varnost z:

- upoštevanjem predpisov, ki veljajo na tem področju,
- logističnimi rešitvami, ki zagotavljajo, da se tudi v času odmorov oziroma takrat ko so učenci v šoli in niso pri pouku, na površinah šole ne nahaja več ljudi, kot je glede na prostor predvideno. To uravnava s primernim urnikom, ki je prilagojen tudi menjavi prostorov pri kabinetnem pouku, in primernim dežurstvom učiteljev na

hodnikih, večnamenskih prostorih, jedilnici. Šola naj jasno opredeli čas in načine uporabe igrišč in drugih zunanjih površin šole. Prav tako naj opredeli način prihoda in odhoda učencev ter nadzor nad prihodi in odhodi drugih obiskovalcev šole;

- nadzorom v primeru suma prinašanja nevarnih predmetov ali snovi v šolo,
- zavezo vseh delavce šole, učencev in staršev skrbi za varno okolje v šoli.

3.6. Opravičevanje odsotnosti ter sodelovanje pri zagotavljanju zdravstvenega varstva učencev

Šola določi opravičevanje odsotnosti na način, ki omogoča razredniku optimalno hitro in zanesljivo informiranost o vzroku otrokove odsotnosti, pri tem pa upošteva predpise o varovanju osebnih podatkov. Osnovna šola mora sodelovati z zdravstvenimi zavodi pri izvajanju zdravstvenega varstva učencev, zlasti pri izvedbi obveznih zdravniških pregledov za otroke, vpisane v 1. razred, rednih sistematičnih zdravstvenih pregledov v času šolanja in cepljenj. Na področju zdravstvenega varstva učencev šola sodeluje s starši, tako da:

- jih obvešča o zdravstvenih pregledih in cepljenjih učencev,
- jih obvešča o zdravstvenih težavah ali poškodbah v času bivanja v šoli.

3.7. Proces oblikovanja pravil šolskega reda

Zakon določa, da pri pripravi pravil šolskega reda sodelujejo strokovni delavci šole ter učenci in starši. S tem poudarja, da ima proces priprave pravil posebno vzgojno vrednost in ga lahko pojmuje kot eno od osrednjih vzgojnih dejavnosti..

Učenci naj v okviru šoli lastne organiziranosti učencev in v okviru oddelčnih skupnosti razpravljajo in podajajo predloge, ki bodo sestavni del pravil šolskega reda. Oblikujejo naj pravila, ki se jim zdijo pomembna za uspešno delo, razvijanje vrednot šole, dobre medsebojne odnose in prijetno počutje v oddelčni skupnosti. Dogovarjajo se naj tudi o načinih reševanja problemov in posledicah, ki so povezani z nespoštovanjem oziroma kršenjem pravil, ki so jih sprejeli.

Pravila morajo biti jasna, preprosta in izvedljiva ter jih ne sme biti preveč. Bolje je, da so postavljena pozitivno, kar pomeni, da povedo, kako naj se učenci vedejo, kot pa negativno, da izpostavljajo, česa učenci ne smejo. Dobro je, da se pravila šolskega reda zgodaj na začetku šolskega leta natisnejo in razdelijo učencem in staršem, upoštevaje tudi 32. člen zakona (objava v publikaciji šole). Deli pravil, ki so pomembni za učence, se lahko tudi izobesijo v učilnicah ali na drugih primernih vidnih mestih.

Pravila šolskega reda bodo dosegala svoj polni namen, če jih bodo podpirali starši. Priporočamo, da so starši vključeni v oblikovanje pravil in posledic njihovih kršitev. Pomembno je, da so starši obveščeni o vrstah možnih vzgojnih ukrepov.

Hkrati z oblikovanjem posameznih pravil je potrebno določiti tudi posledice njihovega neupoštevanja oziroma kršenja. Učenci se lahko učijo prevzemati odgovornost za

svoja vedenja, ko so pravila jasna in se zavedajo, da z izbiro ustreznega ali neustreznega vedenja že vnaprej izberejo tudi posledice za kršitev pravil. Posledice kršenja pravil naj bodo povezane z učenjem ustreznih načinov zadovoljevanja potreb, uravnavanja sporov, spoštovanja pravic drugih in izpolnjevanjem obveznosti.

Pravila šolskega reda naj bodo napisana v obliki, ki je razumljiva učencem in staršem. Ob sprejemu v šolo le ta učencem in staršem predstavi pravila šolskega reda in posledice, če jih učenci ne upoštevajo.

4. Povzetek nekaterih temeljnih priporočil šolam in nekaj pojasnil

Vsi sodelujoči v procesu oblikovanja vzgojnih načrtov naj bodo že na začetku dobro seznanjeni z zakonodajo.

Šole naj:

- evalvirajo lastne prakse vzgojnega dela in v sodelovanju z učenci in s starši ugotovijo svoje prednosti, slabosti, ovire in priložnosti,
- zastavijo naj si konkretne srednjeročne cilje na področju vzgoje,
- s soglasjem (delavcev šol, staršev, učencev) naj podrobneje opredelijo vrednote in načela, ki bodo podlaga vzgojnemu delu šole v določenem obdobju,
- opredelijo naj področja svojega prihodnjega razvoja in načrtujejo ustrezne vzgojne dejavnosti,
- oblikujejo naj načine za evalviranje vzgojnih načrtov in dejavnosti,
- po potrebi naj poiščejo dolgoročno svetovalno/supervizijsko/edukativno pomoč, ki jim bo pomagala uresničevati zastavljene cilje in usposablja naj strokovne delavce na področjih uspešnega vodenja učencev in oddelkov ter reševanja problemov in sporov.

Vzgojni načrt naj bo skladen z zakoni in občimi vzgojnimi načeli, uporaben za vse delavce šole in šolo v celoti, jase in razumljiv.

Vzgojni načrt šole odraža dinamiko življenja in dela šole in je dolgoročnejši dokument.

Glede na letne evalvacije vzgojnega dela bodo šole vzgojni načrt dopolnjevale in spreminjale.

Vzgojni načrt šole je ena od letnega načrtovanja dela šole. V letnih delovnih načrtih šole operativno načrtujejo aktivnosti na področju vzgoje. Na ta način načrtujejo konkretno uresničevanje vzgojnega načrta.

V skladu z načeli in vsebino vzgojnega načrta šola izdela **Pravila šolskega reda**. Pravila šolskega reda so samostojen dokument, njegova vsebina je predvidena v zakonu.

Hišni red je prav tako samostojen dokument. Šola s hišnim redom določi območje šole in površine, ki sodijo v šolski prostor, poslovni čas in uradne ure, uporabo šolskega prostora in organizacijo nadzora, ukrepe za zagotavljanje varnosti, vzdrževanje reda in

čistoče ter drugo. Vsebina hišnega reda se torej nanaša na poslovanje šole in se naj ne meša s Pravili šolskega reda.

Pravilnik o vzgojnih opominih v osnovni šoli predpiše minister za šolstvo. Pravilnik ureja le področje izrekanja pisnih opominov. Ti se lahko izrečejo le, kadar učenec krši dolžnosti in odgovornosti, določene z zakonom, drugimi predpisi, akti šole in ko vzgojne dejavnosti oziroma vzgojni ukrepi ob predhodnih kršitvah niso dosegli namena.

Člani delovne skupine

Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole je pripravila delovna skupina za izdelavo smernic za vzgojni načrt, imenovana s sklepom ministra z dne 30. 10. 2007.

Sestava delovne skupine:

mag. Miroslav Gomboc, **predsednik**,

Člani: dr. Tatjana Devjak, dr. Majda Pšunder, dr. Hubert Požarnik, dr. Zdenko Medveš, Ana Nuša Kern, mag. Silvo Šinkovec, Milena Pirnat, Jože Mlakar, Franc Hočevar, Ljubo Raičević, Borut Kožuh, Mojca Škrinjar, Miha Mohor, Ana Hrovat, Maja Švrljuga,

konzulent delovne skupine dr. Robi Kroflič,

strokovni tajnik dr. Beno Arnejčič.

Nekaj priporočljive literature in viri:

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli, Uradni list RS, št. 102/07,

Bečaj J., 2005, Radi bi imeli strpne in solidarne učence, silimo jih pa v tekmovalnost in individualizem, Vzgoja in izobraževanje št.6

Bergant M., 1986, Permisivna in laisses-fair vzgoja, Sodobna pedagogika letnik 37, št.1-2

Blustein J., 1997, Disciplina za 21. Stoletje, Ljubljana, Zavod RS za šolstvo

Blustein J., 1998, Kako postaviti meje, Ljubljana, Inštitut za razvijanje osebne kakovosti

Brajša P., 1993, Pedagoška komunikologija, Ljubljana, Glotta Nova

Delors J., 1996, Učenje: skriti zaklad, Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport

Devjak T., 2005, Različnost in enakost v vzgojnem konceptu javne šole, Vzgoja in izobraževanje št.6

Glasser W., 1998, Teorija izbire, Radovljica, Regionalni izobraževalni center

Glasser W., 1998, Dobra šola, vodenje učencev brez prisile, Radovljica, Regionalni izobraževalni center

Godina Vuk V., 1989, Patološki narcis in problem družbeno nujne socializacijske forme, Ljubljana, Antropos

Gossen D. 1996, Restitucija, preobrazba discipline v šolah, Radovljica, Regionalni izobraževalni center

- Gossen D., Anderson J, 1996, Ustvarimo razmere za dobro šolo, Radovljica, Regionalni izobraževalni center
- Kobal D., 2000, Temeljni vidiki samopodobe, Ljubljana, Pedagoški inštitut
- Košiček M.in T., 1975, Tudi vaš otrok je osebnost, Ljubljana, Orbital
- Kovač Šebart M., Krek J., Vogrinc J., 2005, O vzgojni zasnovi v javnih šolah – kaj pokažejo empirični podatki, Sodobna pedagogika, št.6, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Kovač-Šebart M., 2005, Pravilo postane pravilo, ko ga udejanjimo, Vzgoja in izobraževanje št.6
- Kovač Šebart M., Krek J., 2007, Vrednotna osnova vzgoje v javni šoli, Sodobna pedagogika, št.6, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Kroflič R., 1997, Avtoriteta v vzgoji, Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče
- Kroflič R., 1997, Med poslušnostjo in odgovornostjo, Ljubljana, Vija
- Kroflič R., 2002, Šola- izkustveni prostor socialnega učenja in/ali moralne vzgoje?, Sodobna pedagogika, št.5, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Kroflič R., 2002, Izbrani pedagoški spisi, Vstop v kurikularne teorije, Ljubljana, ZRSŠ
- Kroflič R., 2003, Etične in/ali pravne osnove vzgojnih konceptov javne šole/vrtca, Sodobna pedagogika št.4, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Kroflič R., 2007, Vzgojna vrednost estetske izkušnje, Sodobna pedagogika, št.3, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Lasch C. 1986, Narcistička kultura, Zagreb, Naprijed
- Medveš Z., 2007, Vzgojni modeli v reformski pedagogiki, Sodobna pedagogika, št.4, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Pavlovič Z., 1993, Psihološke pravice otroka, Radovljica, Didakta
- Pšunder M., 1999, Vzganjanje za svobodo ne pomeni vzganjanje brez omejitev, Pedagoška obzorja, 14 šte. 3
- Pšunder M., 2004, Disciplina v sodobni šoli, Ljubljana, Zavod RS za šolstvo,
- Pšunder M., 2006, Načela disciplinskega pristopa (Izhodišča in stališča nekaterih avtorjev), Sodobna pedagogika, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije
- Rogge J.U., 2000, Med popustljivostjo in strogostjo, Tržič, Učila
- Strike, K. A., 2005, Glavni sovražnik discipline je odtujenost, pripadnost skupnosti je njeno zdravilo, Sodobna pedagogika, št.4
- Sullo Robert A., 1997, Inspiring Quality In Your School - From Theory To Practice, National Education Association of the United States
- Svetina, J., 1990, Slovenska šola za novo tisočletje, Radovljica, Didakta
- Zalokar Divjak Z., 1996, Vzgoja Je ... NI znanost, Ljubljana, Educy
- Student Handbook 1998/99, Seaquam Secondary School, Delta, British Columbia, Canada

ZBORNICI

Vzgoja v javni šoli, zbornik tekstov, 1991, Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče

Vzgoja med gospodarstvom in analizo, zbornik, 1992, Ljubljana, Krt

Vzgojni koncept šole na razpotjih sodobnosti, 2007, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije

Vzgojni koncept na razpotjih sodobnosti, zbornik prispevkov, 2007, Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije

Pravila in vzgojno delovanje šole, 2007, uredila dr. Tatjana Devjak, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Učitelj v vlogi raziskovalca (akcijsko raziskovanje na področjih medpredmetnega raziskovanja in vzgojne zasnove v javni šoli), 2007, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Silvo Šinkovec
VZGOJNI NAČRT V ŠOLI
Spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev

Jezikovni pregled:

Tadeja Japelj, Erika Ašič

Slika na ovitku:

Istock

Prelom in oprema:

Julijan Kodrič, ONZ Jutro

© Avtor

VSE PRAVICE PRIDRŽANE

Izdala in založila:

Jutro d.o.o. ter Inštitut Franca Pedička

Natisnjeno leta 2017 v Sloveniji v nakladi 500 izvodov.

V skladu z Zakonom o enotni ceni knjige znaša cena te knjige ob izidu 22 €.

Naročila:

Jutro d.o.o., Črnuška c. 3, p.p. 4986, 1001 Ljubljana
Tel. (01) 561-72-30, 041 698-788 • faks (01) 561-72-35
E-pošta: Info@jutro.si • www.jutro.si

ali

Inštitut Franca Pedička, Resljeva cesta 7, 1000 Ljubljana
Tel. 041 785 111
E-pošta: silvo.sinkovec@gmail.com • www.pedagogika.si